

lertid en mand, som nu – måske lidt overset – i over 10 år har publiceret kildestof til en anden side af den østvendte udvandring, nemlig danske dyrlæger i Rusland. Det er dyrlæge og forskningsbibliotekar Ivan Katić, der senest har publiceret den bog, der er til anmeldelse her. Tidligere har han udgivet tre bind med breve, der sammen med en systematisk bearbejdelse af de dansk-russiske veterinære forbindelser i perioden 1796-1976 i 1981 indbragte ham den veterinærvidenskabelige doktorgrad. Selv om det kun er et hjørne af udvandringen til Rusland, Katić har beskæftiget sig med, er der tale om et arbejde, som ikke blot er imponerende i omfang men som også har givet historievitenskaben meget hidtil ukendt kildemateriale.

Katić har for hele det 19. århundrede registreret 15 danske dyrlæger, som under den ene eller anden form fik deres virke i det russiske imperium. Chr. Engelsen (1847-1906) er en af dem. Han havde i begyndelsen af 1870 afsluttet sin danske dyrlægeuddannelse og havde nedsat sig som praktiserende dyrlæge på Mors. Her blev han imidlertid forelsket i en pige, som faderen ikke kunne acceptere som svigerdatter. Hun var nemlig blevet sendt fra København til Mors for her at føde sit barn. Angiveligt af denne grund rejste Engelsen derefter sammen med pigen, der nu var blevet hans kone, og hendes barn til Rusland for at finde lykken der. 35 år kom han til at tilbringe her, først i Sibirien som telegrafist i Store Nordiske Telegrafskab, dernæst efter at han havde taget en supplerende russisk eksamen, som dyrlæge. De sidste 30 år af sit liv levede Engelsen i det europæiske Rusland, hvor han endte som guvernementsdyrlæge i Minsk-området.

Set fra et historievitenskabeligt synspunkt er den tidligere udgivne samling af breve fra Engelsen til dennes lærere på Landbohøjskolen langt mere interes-

sant end den her foreliggende. Den rummer nemlig langt flere interessante iagttagelser fra de egne af Rusland, hvor Engelsen havde haft sit virke. »Fjernt fra Danmark« rummer primært breve til faderen, den far, der direkte havde været skyld i udvandringen. Selv om der naturligvis ind imellem er iagttagelser, der giver os ny viden om det russiske samfund i slutningen af forrige århundrede, er det alligevel det mere private stof, der dominerer. Dertil kommer til stadighed en undertone af den fortabte søns afbigt og undskyldninger over for faderen, der aldrig helt tilgav sønnen, hvad denne havde gjort ved at opgive en tryk dyrlægetilværelse på Mors til fordel for det russiske imperium og en københavnerpige, der var kommet galt afsted.

Thomas Petersen

Anne Lisbeth Olsen og Niels Peter Stilling: *Et nyt Liv, Den danske udvandring til Nordamerika i billeder og breve.* (Strandbergs Forlag, 1985). 185 s., ill., 180,- kr.

Strandbergs Forlag har jo før markeret sig ved udgivelsen af «migrationsværker, det være sig »rådgivere for udvandrere« eller skillingsviser (der dog også tit havde andre motiver). Med dette værk fortsætter det linjen. Bogens formål er udelukkende at fortælle om emigranternes liv i det nye land. Det emne har emigrantforskningen skammelig forsømt. Helmer Pedersen har i sit lige anmeldte skrift, der forresten udkom 4 måneder forinden, prøvet at råde lidt bod derpå. Var det blevet til et broget billede hos ham, så er denne bog efter anmelderens mening til gengæld oversystematiseret: For knap 10 år siden havde Helmer Pedersen og hans stab – deriblandt denne bogs forfattere – gennem dagspressen i København indkaldt breve fra emigranter. Det blev til over

2000. De første samlinger blev udgivet i »Brev fra Amerika« 1981 (her anmeldt i nr. XIV, 3; 1983). Nu har forfatterne grebet brevene an på en anden måde. Ud fra ti problemstillinger, såsom selve opbruddet, rejsen, landbruget i USA og bylivet dér, familie og dagligdagen har de udmøntet det store brevmateriale. Derfor undrer det anmelderen, at man bogen igennem gang på gang møder de samme brevskrivere. Særlig en piges og et brødrepar's breve styrer oplysningerne, disse personer optræder i hvert kapitel. Hvor god kan så oplysningernes generelle værdi være?

Det er nok hovedproblemet ved emigrationsforskningen, når den beskæftiger sig med den amerikanske side af sagen. Her har man ikke et stort og varieret kildemateriale, men nærmest kun hjemsendte breve, og det kan være meget tilfældigt, hvad der er blevet bevaret. Et meget tættere samarbejde med den amerikanske immigrantforskning ville have givet forfatterne de variationsmuligheder, der legitimerer en håndfast systematik. Når det nu er sagt, så foretrækker anmelderen alligevel en lidt for stram struktur frem for et for broget konglomerat. Forfatterne har valgt at citere lange passager fra brevene, og det synes en god idé, fordi det bliver en meget mere levende fremstilling, særlig i denne sammenhæng.

Også til dette værk er illustrationsmaterialet ypperligt og fornøjeligt.

Gerda Bonderup

Erik Helmer Pedersen: *Drømmen om Amerika*. Politikens Danmarks Historie. (Politikens Forlag, 1985). 320 s., ill., 298,- kr.

Politikens forlag er på to områder ved at udvide sin efterhånden klassiske Danmarks Historie fra 1960'erne. Det ene er en højdepunktserie med genuine men-

nesker, omvæltninger og dramatiske begebenheder som nøgleemner – det andet er forhenværende og udenlandsdanskernes historie. Det er den sidste serie, den anmeldte bog skriver sig ind i. At det har været savnet fortalte mig en dansker fra Los Angeles, han mente, at vi snakkede og skrev så meget om de 5½ mio. danskere i Danmark, men glemte de 15 mio. udenfor.

Med dette værk vil forfatteren på den ene side popularisere Kristian Hvidts vægtige, mere statistiske disputats fra 1972 og på den anden side tætte de huller, som emigrantforskningen endnu havde efterladt, nemlig beskrivelsen af indvandrernes liv i det nye land. Modellen for at opnå disse to formål er den samme, nemlig præsentation af enkeltpersoners livsbeskrivelser og oplevelser. Det gør bogen aldeles spændende og morsom, men også uhyre kalejdoskopisk. Det sidste har man villet undgå, eller i hvert fald villet styre, ved hjælp af få korte kapitler om den generelle udvikling suppleret med tabeller og kort, samt en meget detaljeret kapitelinddeling med rammende overskrifter. Der er faktisk et nyt (under) kapitel på hver anden side. Anmelderen synes, det var intentionsmæssigt glimrende, men langt fra fyldestgørende. En kort beskrivelse af bogens struktur og indhold vil tydeligt afsløre det. Der startes med to indledende kapitler – et om »landet de forlod« – hvor der fortælles om udvandrerskaren, udvandretypen og forskningsmateriale, men ikke ret meget om Danmark, flittigt krydret med ingredienserne fra personhistorien. Det andet kapitel om »landet de tog i besiddelse« er lykkedes noget bedre. Resten af bogen, faktisk knap 90%, drejer sig så om personer og grupperne på deres nye hjemsted. Og det er for meget!

Til gengæld kommer vi langt omkring, både geografisk – værket inklude-